

2014ko ekainaren 6an Eusko Jaurlaritzaren Bakegintza eta Bizikidetzarako Idazkaritza Nagusiak eta Euskadiko Gazteriaren Kontseiluaren (EGK) artean sinatutako lankidetzazko hitzarmenaren baitan garatutako proiektuen emaitza kualitatiboak jasotzen ditu argitalpen honek. Hitzarmena, bestalde, Bakegintza eta Bizikidetzazko Plana 2013/16 barruan dago, zeinaren helburu orokorra den Euskadiko 18-30 urte bitarteko gazteei sentiaraztea haiek ere badirela bakea sendotzeko ahaleginen partaide.

Zer da EGK?

1986an hasi zen lanean EGK, eta ordudanik dabil bideak eraikitzen, gazteek lurraldearen garapen politikoan, sozialean, ekonomikoan eta kulturean parte har dezaten. Era berean, EGK funtsezko tresna izan da bake-kultura eraikitzeari eta giza eskubideen defentsari dagokionean.

30 urteko historian zehar, EGK bere lana eta diskurtsoa egokituz joan da testuinguruaren errealitateari eta gazteen beharrez, ardura eta interesetara. Horrekin batera, gazteen eskubideak babestu ditu, bizitzazko proiektu bat eraiki eta garatzeak barne biltzen dituen zenbait alorretan: etxebizitza, enplegua, hezkuntza, astialdia, berdintasuna, parte-hartzea eta, nola ez, desberdintasun eta bizikidetzaren kudeaketa. Azken hori alor konplexu eta korapilatsua da, baina, aldi berean, ezinbestean landu beharreko kontua da, beste eremu guztietan eragiten du eta.

Zergatik landu bakea eta bizikidetzazko gazteriarekin?

Bizitzaren garai iragankor bat baino zerbait gehiago da gaztaroa. Errealitatea eta hark dakartzkien erronkak antzeko moduan antzematen dituzte gazteek. Aldaketarako ilusioa partekatzen dute, eta ez etsitzeko beharrezkoa den indarra eta adorea dute. Horrek ez du esan nahi idealistak direnik, xede bera partekatzen dutela baizik: orainaldia birformulatu nahi duten pertsona borrokalari eta sortzaileak dira, iraganean indarkeria eta sufrimendua eragin zituztenak berriro errepika ez daitezten, etorkizuna barneratzaileagoa, bidezkoagoa eta solidarioagoa izan dadin. Gizarte bidezkoagoa, demokratikoagoa eta askeagoa bultzatzeko garai paregabea da gaztaroa, gizarte baketsuagoa eta partekatuagoa eraikitzeko sasoi ezin aproposagoa.

Interes orokorreko datuak

2014ko ekainaren eta 2016ko azaroaren artean, 18-30 urte bitarteko Euskadiko 250 gazte inguruk hartu zuten parte EGK-k aurrera eramandako bake eta bizikidetzazko zenbait ekimenetan. Batez bestean 25 urte zituzten gazteek, eta, batez ere, Bizkaitik eta Gipuzkoatik etorri ziren. Gehien-gehienak bilbotarrak eta donostiarrak baziren ere, errealitate anitz eta

aberasgarria zuten beste udalerrri batzuetakoek ere hartu zuten parte topaketetan. Teknologia berriei lotutako komunikabideen bidez izan zuten jarduera horien berri gazteek (posta elektronikoz, WhatsApp ez edo sare sozialen bitartez), eta beste gazte batzuen bitartez ere bai (parte hartu ostean, haiek gonbidatu zituzten).

Interesa, konpromiso eta partaidetza

Gaur egungo egoera ezegonkor eta konplikatuaren eraginez, bakeari eta bizikidetzari lotutako gaiak ez daude gazteen lehentasunen artean, baina horrek ez du esan nahi haien interesa eta jakin-mina pizten ez dutenik. Gaur egungo bizitza-erritmoak gauzak errazten ez baditu ere, gazteek, oraindik ere, gehiago baloratzen dute parte-hartze zuzena (mediatizatu gabea), eta eskertu egiten dituzte horretarako ematen dizkieten erraztasun guztiak. Izan ere, horrelako ekimenetan parte hartzearen helburu bakarra ez da gai horiek lantzea: konpromiso bera partekatzen duten beste gazteekin harremanetan jartzeko, beste errealitate, bizipen eta iritzi batzuk ezagutzeko gune seguru, eroso eta intimoa izatea ere bilatzen da. Finean, metodologia parte-hartzaile eta eraldatzaileetatik ekarpenak egitea, aditza eta solastu ahal izatea. Hori dela eta, bizipen eraikitzailea eta itzaropentsua bizi dute gazteek.

Esan beharra dago, ordea, gazte guztiak ez direla jarrera berarekin joaten horrelako ekimenetara. Orokorrean, lehen urratsa ematea zaila dela diote. Parte hartzea baldintza dezaketen faktore batzuen aurrean mesfidati agertzen dira, kolokan jartzen dituzten kontu horiek: jarduera nork antolatzen duen, zein helbururekin, eta zer-nolako garrantzia emango zaien beren ekarpenei. Urduri ere egoten dira, lehenago horrelako ekimen batean parte hartu ez dutelako. Lotsarazi egiten ditu beste batzuentzat txikikeriak izan daitezkeen, edota haiek erasotzeko motibo izan daitezkeen kontu intimoak partekatzeak. Kontatzen dutenak (bizipenak, ikuspegiak edo iritziak) besteei eragin ahal dien oinazearen beldur dira.

Horregatik, hain zuzen ere, gehiago gustatzen zaizkie talde txikiak, modu naturalagoan sortzen delako desberdinen arteko konfiantza. Talde txikietan, gainera, jarrera humanoago batetik har dezakete parte, sentipenetatik abiatuta, eta ez hainbeste ideologiatik; ez baita beharrezkoa adieraztea zer alderdi edo elkartetakoak diren. Beste alde batetik, helburua ez denez akordioak lortzea, baizik eta pentsamenduei, portaerei, harremanei, emozioei, oroimenei eta kontraesanei buruz hitz egitea, topaketak biziagoak dira, baina askatzaileagoak eta emankorrak ere bai. Elkarri aditu, eta, bat-batean, komunean dituzten puntuak, antzeko egoerak, ulertzen dituzten sufrimenduak aurkitu dituzte, eta horrek ekarri du ezagutzen ez zuten (eta une horretatik aurrera, dagoeneko, haien parte izango zen) errealitatearekin, gatazkarekin identifikatzea. Enpatia horretatik, hain zuzen, hasten dira konponbide partekatuak bilatzen. Haiek ere gizartearen eragileak direla sentitzen dute, bake-kultura eraikitzeko prozesuaren protagonista izateko ahalmena eta zilegitasuna badutela, gogoeta eta proposamen baliadun eta eraldatzaileak egin ditzaketela.

Gogoeta orokorrak

- **Gatazka:**

Euskal gatazka delako hori ez da ETaren terrorismora eta arrazoi politikoengatiko indarkeriara mugatzen, ez eta horrek guztiak Euskadiko gizartean izandako eraginera ere. Gure ustez, gure gatazka oso sakona da, eta horrek eskatzen du dimentsio askotatik hausnartua izan dadila. Hain zuzen ere, bizitzaren eremu guztietatik heldu behar zaio gaiari: eremu emozionaletik; hizkuntzaren, hezkuntzaren arlotik; eremu mediatikotik, ekonomikotik; lurraldetasunetik; eta abar. Horrela, bada, iruditzen zaigu bi bandoen planteamendu horrek gehiegi sinplifikatzen duela errealitatea: lurralde txiki batean eman zen gatazka, eta bertako gizartearen gehiengoak batzuen ala besteen alde agertzeko behartua zegoen edo, bestela, gertatzen ari zenaren aurrean geldi geratzen zen. Horregatik, oraindik ez daukagu itxaropen handirik gatazka konpondu, eta horren eraginak gainditzeari dagokionean.

- **Biolentziaren erabilera:**

Ezagutzen ditugu iraganeko testuingurua (biolentoagoa eta biolentatuagoa) baldintzatzen zuten faktoreak, eta ez dira orainaldiko berdinak. Hala eta guztiz ere, zaila egiten zaigu ulertzea duela hiru hamarkada besterik ez, gutxieneko batek baino ez aldarrikatzea borroka ez-biolentoa, aldaketa sozial eta politikoak sustatzeko bide zilegizko eta etiko gisa. Hori dela eta, azkenean, boterea egikaritzeko modu ohikoegia bezala hauteman dugu indarkeria. Desadostasunak, ezintasuna, amorrua edo frustrazioa beste modu batean komunikatzeko adierazpide gisa. Izan ere, uste dugu gatazka bera baino okerragoa dela egiaztatzea zelan gatazka horrek ez zuen jada minik ematen, ez zuen eragiten; ikustea, azkenean, ia-ia normaltasun osoz barneratu genuela errealitate biolentoa. Baliteke hori guztia babes-mekanismo bat izatea. Gaur egun, gauza bera gertatzen zaigu gazteoi bizikidetzaz ez-erakitzaile molde batzuekin (iraganetik dakartzagunak, hain zuzen ere).

- **Identitatea:**

Ziur gaude hemen jaiotako hazi izanak baldintzatu egin gaituela gure identitatea, pentsamoldea, sentipenak, eta komunikatzeko zein harremanak izateko moduak eratzekoan. Gazteoi gehien eragin diguten gertakariak ez dira eremu publiko eta mediatikoan emandakoak (horiek ere eragin diguten arren), baizik eta gure egunerokotasunaren parte izan direnak, gertuko gure ingurunean gertatu direnak –familiar, auzoan, eskolan, lagunartean edo herrian–. Politikak bizitzaren arlo guztiak baldintzatzen zituen testuinguru batean hazi ginela uste dugu guztiok: ikasi genuen isilik egoten eta itxurak egiten, ez ginenaren plantak egiten, nora eta norekin gindoazen zaintzen, pentsatu eta sentitzen genuena gureekin baino ez partekatzen. Geure burua zentsuratzen genuen, beldurratzen; etiketak sortzen genituen 'geureekin' identifikatzeko, eta 'besteengandik' bereizteko eta babesteko. Ondorioz, elkarren kontrako ur biren artean igerian sentitu gara sarri: 'Ni' publikoa, eta 'Ni' pribatua.

Bestetik, uste dugu beharrezkoa dela desberdintasunak ikusaraztea, pluraltasuna balioan jartzea. Borrokatu behar dugu hura defendatzeko, eta ez liskarrerako arma gisa erabili. Horretarako, aniztasuna kudeatzen ikasi behar dugu: subjektibotasuna eta gure jarrera alderdikoiak gainditi, eta eremu partekatuetara abiatu.

- **Memoria eta biktimak:**

Gehienok ez dugu indarkeria zuzena lehen pertsonan jasan, eta gatazkaren alde gordin eta mingarriena ere ez. Hori bai: gehiago ala gutxiago, sentitu egin ditugu gatazkaren ondorioak (aurreko belaunaldietako pertsonen bizipen proiektio zuzen eta zeharkako bitartez). Batzuetan, bizi izandakoaren transmisioa elkarriketaren bidez egiten da (traumatikoa ala ez, objektiboa ala subjektiboa, kasua zein den), baina, orokorrean, isiltasunaren eta absentiaren bidez egiten da, azalpen handirik gabe: beldurratzen, ezintasunagatik, gu babestu nahi izatearren, konplizitateagatik. Hori dela eta, erantzunak behar ditugu, sakonean ezagutzea zer gertatu den: zeintzuk diren errealitate horiek, ezagutu ez ditugun gatazkaren alderdi horiek. Eta, batez ere, horien atzean dauden zergatiak

ulertzeko beharra daukagu. Hutsune horiek ez ditugu diskurtso arrazional batekin bakarrik bete nahi. Gertatutakoak eragindako emozio guztiak ulertu nahi ditugu.

Aurreko belaunaldiak ez dira memoria sozialera eta errelatora ekarpenak egin ditzaketen bakarrik. Bizi izandako denbora-tartearen ikuspuntutik gure 'Memoria Indibiduala' beste belaunaldiena baino laburragoa da, baina horrek ez du esan nahi horiek bezain oparoa eta bizia ez denik. Uste dugu memoriaren faktoreak asko baldintzatzen duela gure identitate indibiduala eta kolektiboa nola eraikitzen dugun, eta horren gainean hausnartzeak lagunduko du gertatutakoa ez errepikatzen.

Illo horri jarraituta, uste dugu lan egin behar dugula memoria barneratzailea izan dadin, eta balore demokratikoak eta giza eskubideak izan daitezen memoria-politika ororen ardatz. Era berean, arreta berezia jarri behar zaio biktimak zaintzeari –eta biktimek, indibidualki, ez dute sentitu behar beren sufrimendua beste biktima baten sufrimendurekin erkatzen denik–. Izan ere, sufrimendua subjektiboa da, norberarena da eta ez da zertan alderatu, ez kategoriatan sailkatu: sufrimendu bat ez da beste bat baino handiagoa edo txikiagoa. Sufrimendu guztien aitortza egin behar da. Giza eskubideen bortxaketa hala da, testuingurua edo hura pairatzen duena edozein izanda ere. Argi geratu behar da, ordea, gauza bat direla gizarteari, oro har, eragiten dioten giza eskubideen bortxaketak, eta beste gauza bat dela eskubide indibidualak bortxatzea. Hori dela eta, sufrimendua sailkatu nahi ez badugu ere, biktima guztiak ez dira berdinak. Hori bai: uste dugu biktima guztiek merezi dutela aitortza, kasu guztietan eskatu behar dela erantzukizuna eta biktima orori bermatu behar zaiola bizi izandakoa ez dela berriro gertatuko.

Aurrekoari lotuta, uste dugu errelatoa osatzea kontu korapilatsua dela: sarriegi ikusi dugu alderdi batzuek biktimak eta presoan kolektiboa erabili dituztela gizartean onarpen handiagoa lortzeko, politikan gora egiteko edo *arerioari* kalte egiteko. Horretarako, gainera, gizartea eta hautesleak emozionalki erabili dituzte. Ez dute onartu gertatutakoaren errelatoa norbanako edo taldeei gertatzen zaiena baino harago doala. Gertatu zaigun guztia dela. *Gurea eta besteena: gu guztiona.*

- Inplikaturik dauden aktoreak eta politikariak:

Nekea, frustrazioa, asperdura eta inpotentzia eragiten digu jardun politikoak, jarrera eta diskurtsoak mugitzen ez direla ikusteak, elektorismoak, biktimak eta biktimagileak politizatu egiten direla ikusteak. Harritu egiten gaitu ere autokritika egiteko eta iraganean gertatutakoagatik dagokien erantzukizuna beren gain hartzeko gatazkaren parte diren sektore ideologiko eta eragile batzuek erakutsitako ezintasuna. Kezkatu egiten gaitu kontuak, eremu publikoan autokritika egiteak eta erantzukizunak bereganatzeak eragina izango lukeelako Historia irakurtzen, idazten, interpretatzen, berridazten eta zabaltzen dutenengan, eta horrek, aldi berean, eragina duelako gizarte gisa eraikitzen dugun memorian. Aurrera egingo badugu, ezinbestekoa delako taburik gabe hitz egitea, gertatutako guztia argitzea eta aitortzea, erantzukizunak hartzea eta nahita eragindako sufrimendua konpontzea. Non daude, zer sentitzen dute, zer pentsatzen dute, oraindik hala egin ez dutenak?

Bestetik, elkarri benetako demokrazia eskatu behar diogu (batez ere politikariei). Demokrazia osasuntsu batek aukera ematen du edozein proiektu politiko garatzeko, hura babesten dutenak jazarri eta zigortu gabe.

- Bizikidetzaren soziala eta Giza Eskubideen defentsa:

Gizarteak bizi duen egoerak, bizikidetzaren emandako aurrerapenak, ilusioa eta itxaropena pizten digute. Baretzen ari da giroa, askeago sentitzen gara, lasaiago. Nahi duguna izaten uzten diogu geure buruari, unean uneko giroari, lagunei eta inguruari horrenbeste erreparatu gabe. Jada ez gara gertatzen denari, gertatzen zaigunari, horrek sentiarazten edo pentsarazten digunari buruzko gure iritziak ematearen beldur. Hala ere, arrazoi politikoengatik indarkeriari lotutako tentsio-fokuak eta jarduerak badaude, oraindik ere (iraganeko argudioetan kateatuta); erne eta eszeptizismoz beteak egotera behartzen gaituztenak.

Bestetik, kontzientzia bakezalea birpiztu behar dugu: gure aldarrikapen guztiak *kutsa* ditzala kontzientzia horrek. Lanean jarraitu behar dugu eremu horretan, terrorismoaren eta indarkeria politikoaren ondorioei erreparatuz, baina desberdintasunaren kudeaketatik eratorritako beste arazo batzuk ere aintzat hartuta (immigrazioa, desberdintasun ekonomikoa, erlijio-aniztasuna, eta abar). Horregatik, erakundeei, enpresei, elkarteei, alderdiei eta gizarteari eskatzen diegu eurentzat giza eskubideek dauzkaten balioa eta legitimotasunaren gainean hausnarketa egitea. Hausnartzea ere ea berdintasunez, proportziozkotasunez babesten dituzten, ea modu kontsekuente eta arduratsuan ari diren betetzen aipatutako guztiak (batez ere, giza eskubideak errespetatzen direla bermatu behar duten erakundeak –batzuetan, beren ahalmena baliatzen baitute neurririk gabeko indarkeria erabiltzeko giza eskubideak bortxatu nahi dituztenen aurka egiteko eta haiek zigortzeko–).

- **Espetxe-politika:**

Espetxe-politika da, gure ustez, iraganetik datorren, eta oraindik ere konpondu gabe daukagun beste gai korapilatsuetako bat. Preso daudenak beren bizilekutik hurbilago dauden espetxeetara eraman behar dituztela uste dugu, eta zigor batzuk berrikusi egin behar dituztela. Beste justizia-eredu baterantz abiatu behar gara: bazterrean utzi behar ditugu mendeku eta zigorrezko justizia, eta justizia eraikitzaileago eta integratzaileago bat eskatu. Horretarako, noski, nahita eragindako sufrimendua aitortu beharra dago. Horren harira harritzen gaitu, eta nekez uler dezakegu, zergatik biktimgile gehienek ezin duten aitortu ez zutela inor erail, bahitu behar, ez ziotela inori estortsioa egin behar, ez zutela inor mehatxatu behar.

- **Komunikabideak:**

Iraganean, komunikabideen ildo editorialak definituta eta polarizatuta zeuden (politikariak eta gizartea bera bezalaxe). Aldez aurretik genekien kontsumituko genuen informazioa alderdikoa eta partziala izango zela. Guk, gure aldetik, oso gutxitan erkatu dugu informazioa, errealitatearen gure ikuspegiarekin bat ez zetozen komunikabideetatik kanpo. Horren eraginez, sarri, gure jarrerak (ideologikoak eta, beraz, bizitzari buruzkoak) berretsi egiten genituen.

Gaur egun, komunikabideetan ere bizikidetzaren gaia landu behar dela uste dugu. Diskurtsoak eta errealitateak eraikitzen dituzten neurrian, ez al dira jabetzen iraganean eta orainaldian erantzukizuna badagokiela? Ulertzen dugu presioa, beldurra eta sufrimendua izan direla, hainbat urtean zehar, kazetariari aritu izan direnen eguneroko ogia. Ordea, horrek ez du azaltzen kode deontologikoa betetzeari eta errespetatzeari buruzko autokritika egitera ausartzen diren kazetari bakan batzuk baino ez egotea. Komunikabide batzuetan aurrerapauso txikiak baino ez ditugu antzematen: amorrua sorrarazten eta gizartea zatitzeko saiakeran tematuta jarraitzen dute. Ez dugu ulertzen zer onura ateratzen dioten aurkarien arteko desberdintasunak, tentsio-puntuak, eta bizikidetzari lotutako egoera eta gertakari delikatuenak bakarrik islatzen dituzten berriak zabaltzeari. Gizartea, artean, jarrerak hurbiltzeko eta elkar ulertzeko ahaleginetan ari denean. Horren aurrean, komunikabideei doitasuna eta zintzotasuna eskatu behar dizkiegu, diskurtso leheneratzaile eta eredugarriak zabaltzeko esan behar diegu. Zehatz-mehatz, gazteen militantzia politikoa ez kriminalizatzeko eskatzen diegu. Aldiz, gai horiei buruz uste dugunari ikusgarritasun handiagoa ematea eskatzen diegu, bakearen eta bizikidetzaren alde egiten ari garen lanaren berri ematea, alegia.

- **Hezkuntza:**

Heziketa eta kultura ezinbesteko lanabesak dira, bizi garen, partekatzen dugun mundua behatzeko, aztertzeko eta ulertzeko. Gatazkak badaude, eta beti egongo dira, baina barneratu behar dugu ezin dezakegula sekula indarkeria erabili horiek konpontzeko. Egia da, era berean, indarkeria ere hor dagoela, eta beti egongo dela, baina ikasi behar dugu hura ere neutralizatzen, zilegi ez bihurtzen, ez transmititzen. Indarkeria eragiten duten faktoreak antzematen badakigu, eta hausnartzen badugu indarkeria pairatzeak eta eragiteak nola sentiarazten gaituen, aukera izango dugu indarkeria hori kontrolatzeko eta prebenitzeko. Zentzu horretan, ezinbestekoak da genero ikuspegitiko irakurketa egitea, hausnartzea zeintzuk izan diren gure rola eta gure erantzukizunak emakume eta gizon gisa,

bai iraganean, bai gaur egun (etorkizun baketsuagoa, partekatuagoa eta, noski, parekideagoa eraiki behar baitugu elkarrekin).

Halaber, elkarrekin komunikatzeko bide enpatikoagoak eta asertiboagoak bultzatu behar ditugu; hitz egiteak dakarren oparotasunari ikusgarritasuna emanez, elkarrizketatik beste iruditeria baketsuago eta partekatuago batzuk sortzeak duen aberastasunari, alegia. Txanpon beraren bi aldeak dira gatazka eta akordioa: hazten eta aurrera egiten laguntzen gaituztenak.

- **Gazteen protagonismoa bakegintzan:**

Gazteok argi izan behar dugu guri dagokigula gatazkaren konponketa barneratzailearen belaunaldia izatea. Beraz, ezin dugu ukatu arduratu egiten gaituela gazteen zati batek gai horiei buruz erakusten duen axolagabekeria. Jarrera horren aurka jardun behar dugu, errezeloa oraindik duten gazteak gureganatzen. Hortik etorriko da konponbidea, etorkizun partekatua eraikitzeak aukera emango diguna. Oso-oso argi daukagu ez dugula nahi iragana errepikatzea. Horren aurrean, ezin dugu espero urteetan gatazka konpontzen saiatzen ari diren horiek beren saiakeretan jarraitzea gazteak aintzat hartu gabe. Protagonistak garela sentitzen dugu; bizi dugun une historikoaren parte gara eta, beraz, prozesuan parte hartzeko legimititatea daukagu. Ezin gara geratu gatazkaren arazoak aztertzen dituzten diskurtsoetan: bizikidetzak eraikitzeak pentsatu eta lan egin behar dugu, eta, hala egiteko, ez dugu inoren zain egon behar, inork ez digu esan behar hori nola egin.

Ekarpenak egin ditzakegu, egin nahi ditugu, egin behar ditugu, badaukagu zer esan. Gure ahotsak ere izan behar du konpromiso, ardura honen parte. Erakutsi behar dugu asko dugula bake-prozesuari emateko, gu ere hartu behar gaituztela eragile gisa; beharrezkoa ikusi behar dute gu erabakitze-eremuetan egotea.